VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Talousarvioesitys 2017

22.9.2016 Taina Eckstein

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 22.9.2016

Kansantalouden kehitys

Kansantalouden kehitys						
Ennuste, elokuu 2016						
	2013	**2014***	**2015***	**2016****	**2017****	**2018****
Bruttokansantuote käyvin hinnoin, mrd. euroa	203	205	209	213	218	223
Bruttokansantuote, määrän muutos, %	-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
* Ennakkotieto						
** Ennuste						

Valtion tulojen muutos

- Budjettitalouden tulot ilman nettolainanottoa ovat 49,7 mrd. euroa v. 2017.
- Verotulot kasvavat 41,6 mrd. euroon (kasvua vajaat 2 %).
- Hidas talouskasvu rajoittaa veropohjien kasvua.
- Vuonna 2017 toteutetaan useita hallitusohjelman mukaisia veroperustemuutoksia. Lisäksi kevennetään verotusta kiky-sopimuksen tukemiseksi.

Valtion menojen muutos 2016-2017 (LTAII 2016-TAE2017)

- Valtion budjettitalouden menot ovat 55,2 mrd. euroa vuonna 2017.
- Määrärahataso nousee n. 300 milj. euroa vuodelle 2016 budjetoituun nähden.
- Hallinnonalojen määrärahat nousevat noin 500 milj. eurolla ja korkomenot alenevat noin 200 milj. eurolla.
- Laki- ja sopimusperusteiset hintatarkistukset lähes plus miinus nolla
- Hallinnonalojen määrärahatasoa korottavat mm.:
  - Kärkihankkeisiin käytetyt määrärahat kasvavat runsaalla 200me
  - Kikystä aiheutuva nettolisäys määrärahoissa yli 400 me
  - Yliopistojen pääomasijoitus +150 me
  - Uusiutuvan energian tuotantotuki + 39 me
  - ALV-menot +81 me
  - Eläkkeet (VM pääluokka, ei hintamuutos) +81 me
  - Asumistuen tarvearvion muutos +95 me
  - Kehitysyhteistyömenot +30 me

Valtion menojen muutos 2016-2017

- Hallinnonalojen määrärahatasoa alentavat mm.:
  - Hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset säästöt valtiontalouteen kasvavat noin 500 milj. eurolla (mm. indeksisidottuihin menoihin tehtävä 0,85 prosentin tasasuuruinen vähennys, ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja opintotukeen kohdistuvat säästöt, lääkekorvaussäästö)
  - Maahanmuuttoon käytettävät määrärahat -180 me

Maahanmuuton oletukset

- SM on päivittänyt oletukset elokuussa.
  - Hakijamääräarvioissa ei muutosta (10 000 hakijaa/v). Tähän mennessä tullut noin 4000 hakijaa, mutta kv. tilanne tuo epävarmuutta loppuvuoteen.
  - Arvio myönteisten päätösten osuudesta 24 % v. 2016 ja 30 % v. 2017 (aiemmin 35 %).
  - Arvio perheenyhdistämishakemusten määrästä laskenut paljon. Aiempi arvio oli 17 000 hakemusta v. 2016, nyt 3 000.
- Turvapaikanhakijoihin liittyvät menot -17 milj. euroa verrattuna kevään kehykseen.
  - Kuntakorvaukset -42 me, työmarkkinatuki -41 me, perusopetus -31 me, asumistuki -20 me, kotokoulutus -16 me.
  - Vastaanottomenot +120 me, tp-hakijoiden tuet +20 me.

Budjettitalouden tasapaino 2013–2017
mrd. euroa

	2013 (TP)	**2014** (TP)	**2015** (TP)	**2016** (LTA II)	**2017** (TAE)
Tuloarviot	46,2	47,7	49,0	49,3	49,7
Määrärahat	54,6	54,2	53,7	54,9	55,2
Budjettitalouden tasapaino	-8,4	-6,6	-4,7	-5,6	-5,5
Valtion rahoitusjäämä kt. tilinpidon mukaan:					
suhteessa BKT:seen, % *	-3,7	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8
Valtionvelka, mrd. euroa	90	95	100	106	111
Valtionvelka suhteessa BKT:seen, %	44	46	48	50	51
Valtionvelan korot, % menoista	3,2	3,2	2,8	2,8	2,4

*Valtion eläkerahasto ei enää kuulu tilinpidon mukaiseen valtiosektoriin

Valtion budjettitalouden tasapaino (HE)

2014 (TP): -6,6 mrd. euroa

2015 (TP): -4,7 mrd. euroa

2016 (LTA II): -5,6 mrd. euroa

2017 (TAE): -5,5 mrd. euroa

2018 (JTS 17-20): -4,8 mrd. euroa

2019 (JTS 17-20): -3,8 mrd. euroa

2020 (JTS 17-20): -3,3 mrd. euroa

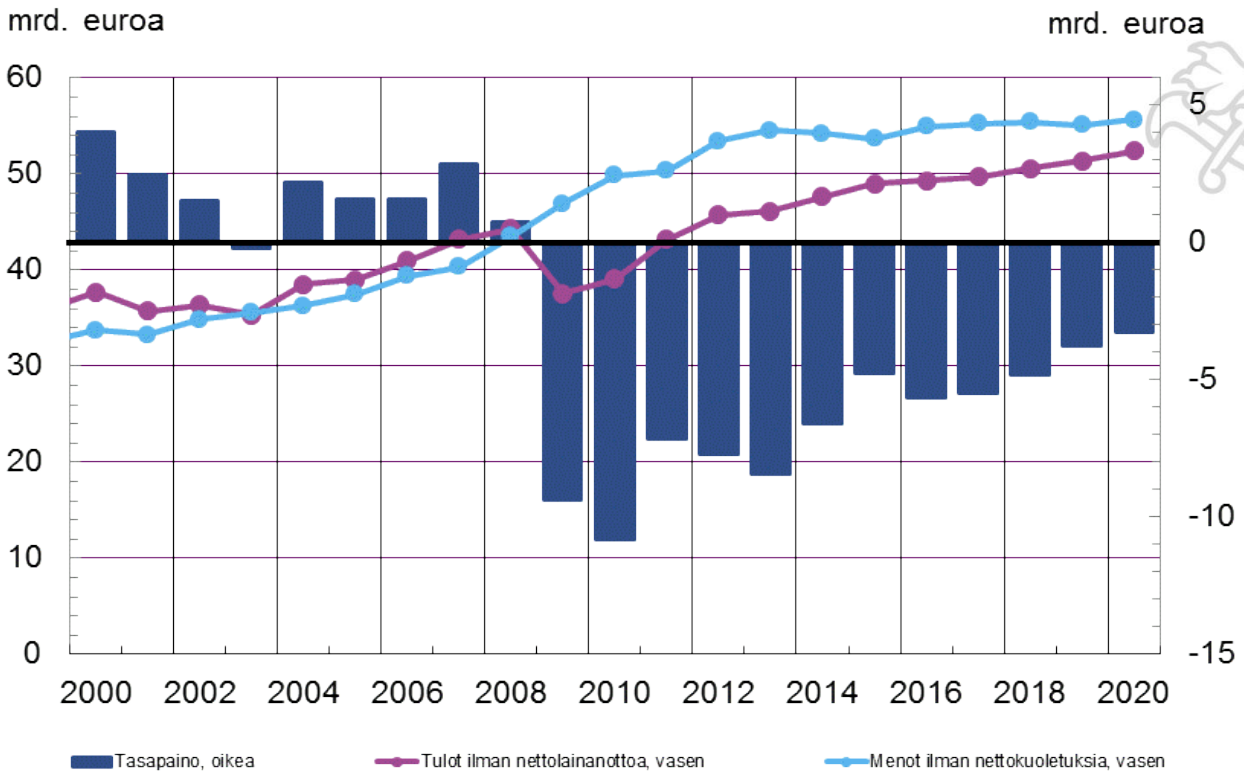

Valtionvelan kehitys

- Valtionvelan määrän oletetaan kasvavan v. 2017 noin 111 mrd. euroon, 51% BKT:stä

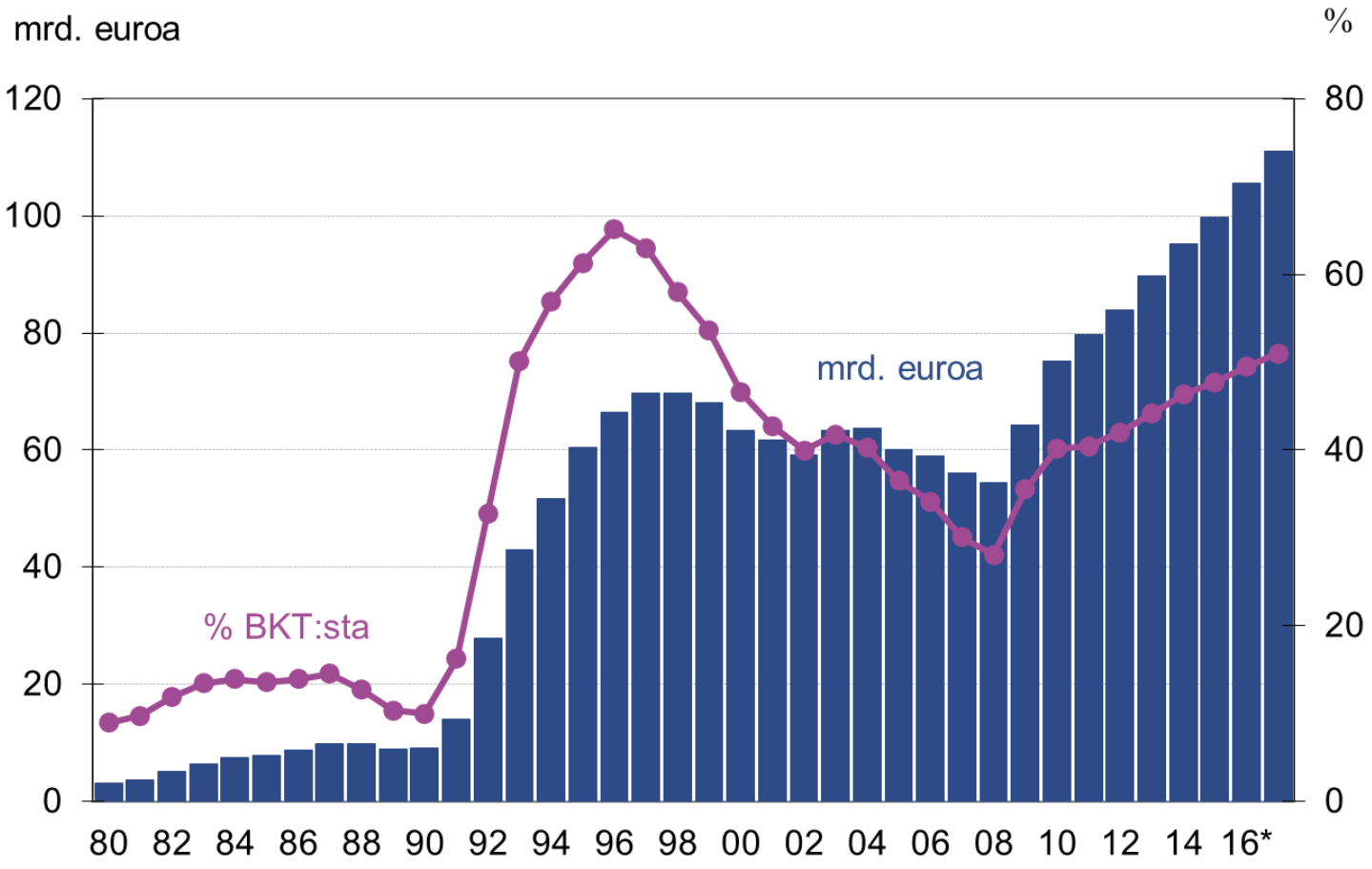

Lähde: Valtionvarainministeriö 8.9.2016

Tutkibudjettia.fi

- Vuorovaikutteinen visualisointi valtion talousarviosta avattu 22.9.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Vuoden 2017 talousarvioesityksen työllisyysvaikutuksista

22.09.2016 Mauri Kotamäki
Eduskunta, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TAE 2017 työllisyysvaikutuksista (1)

- Kilpailukykysopimus
  - Työllisyysarvio keskipitkällä aikavälillä
  - Sisältää merkittävää epävarmuutta
- KiKy-sopimukseen liittyvä 515 milj. euron veroale
  - Vaikutus pitkällä aikavälillä
- Opintotuki
  - Korkea-asteen ja toisen asteen opintorahan tasoja yhtenäistetään 250,28 euroon kuukaudessa 1.8.2017 alkaen
  - Opintotuen tutkintokohtainen tukiaika lyhenee kahdella kuukaudella
- Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka
  - Aktiivitoimenpiteiden määrää lisätään laajentamalla työttömyysetuuksien käyttötarkoitusta
  - Kaikille työttömille työnhakijoille laaditaan **työllistymissuunnitelma** ja järjestetään 3 kuukauden välein **haastattelu** sekä varmistetaan sanktiosäännöstön toimeenpano nykylainsäädännön puitteissa.

TAE 2017 työllisyysvaikutuksista (2)

- Työttömyysturva
  - omavastuuaikaa pidennetään,
  - ansiosidonnaisen työttömyysturvan korotusosia pienennetään ja pitkän työuran korotusosasta luovutaan kokonaan ja
  - työttömyyspäivärahan enimmäiskestoa lyhennetään 100 päivällä.
- Kuntatalouteen vaikuttavia muutoksia
  - kotitalousvähennystä korotetaan
  - Varhaiskasvatusmaksujen korotuksia ei toteuteta. Pienituloisten 2-3 hengen perheiden varhaiskasvatuksen maksujen kevennykset kuitenkin toteutetaan.

Liite: edellä olevien kalvojen kohdat
TAE 2017 -julkaisusta

Kilpailukykysopimuksen vaikutukset määrärahoihin

- Kilpailukykysopimus lisää määrärahatarvetta yli 400 milj. eurolla v. 2017. Valtion toimintamenoja alennetaan **sosiaalivakuutuksen maksumuutosten, lomarahojen vähennysten ja työajan pidennyksen seurauksena**. Valtionosuuksia kunnille alennetaan lomarahojen vähennysten ja työajan pidennyksestä syntyvän säästön seurauksena. Valtion rahoitusta yliopistoille ja ammattikorkeakouluille vähennetään työnantajamaksujen alenemisen johdosta. Yksityisen sektorin sosiaalivakuutuksen maksumuutosten johdosta valtion rahoitus Kelalle kasvaa.
- Kilpailukykysopimuksen mukaiset valtion virka- ja työehtosopimuksista aiheutuvat kustannusvaikutukset on vähennetty täysimääräisesti. Määrärahavähennykset aiheutuvat valtion henkilöstön lomarahojen leikkaamisesta 30 %:lla ja työajan pidentämisestä sekä toisaalta työnantajan työeläke- ja sosiaalivakuutusmaksujen alentamisesta. Vähennyksen vaikutus valtionhallinnon toimintamenoihin on 127 milj. euroa v. 2017.
- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen osalta kilpailukykysopimuksen perusteella on kustannusvaikutuksina otettu huomioon ainoastaan työnantajamaksujen alentamisesta aiheutuva säästö, jonka vaikutus v. 2017 on 21 milj. euroa. Laskelmassa ei ole arvioitu vuosittaisen työajan pidennyksen vaikutuksia, eikä vuoden 2017 palkankorotusten jäädyttämistä.
- Kuntien työvoimakustannusten aleneminen on huomioitu kuntien valtionosuuksissa siten, että lomarahojen leikkauksen arvioidun kustannussäästön vaikutus on vähennetty täysimääräisesti. Työajan pidennyksen arvioidaan realisoituvan kuntien menosäästönä asteittain, ja lisäksi on arvioitu, että työajan pidentäminen ei tuota säästöä opetussektorilla. Työajan pidennyksen arvioitu kustannussäästö on otettu peruspalvelujen valtionosuuden mitoituksessa huomioon osittain v. 2017. Työnantajamaksujen alenemisesta seuraavaa säästöä ei sen sijaan ole otettu huomioon valtionosuuksien mitoituksessa. Näillä oletuksilla laskettuna kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta sekä OKM:n hallinnonalan valtionosuuksista vähennetään yhteensä n. 370 milj. euroa. Kilpailukykysopimukseen liittyvien veronkevennysten kompensaatiot puolestaan kasvattavat peruspalvelujen valtionosuutta 273 milj. eurolla.
- Työnantajan sosiaaliturvamaksun 0,94 prosenttiyksikön alentamisen, palkansaajien sairaanhoitomaksujen alentamisen sekä vakuutettujen päivärahamaksun noston seurauksena valtion rahoitusosuutta sairausvakuutusmenoista on nostettu 706 milj. eurolla. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on tehty myös eräitä muita muutoksia kilpailukykysopimuksesta johtuen.

Keskeiset veroperustemuutokset 2017

- Vuonna 2017 hallituksen finanssipolitiikan liikkumavaraa määrittää edelleen hidas talouskasvu ja julkisen talouden alijäämä. Vuonna 2017 toteutetaan kuitenkin useita hallitusohjelman mukaisia verotusta keventäviä muutoksia. Lisäksi kevennetään ansiotuloverotusta kilpailukykysopimuksen tukemiseksi.
- **Työn verotus kevenee 515 milj. euroa kilpailukykysopimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta.** Eläketulon verotusta kevennetään vastaavasti, mikä vähentää verotuloja vuositasolla n. 135 milj. euroa. Lisäksi ansiotuloveroperusteisiin tehdään kuluttajahintaindeksin nousua vastaava tarkistus. Hallitusohjelman mukaisesti v. 2017 otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys. Metsätilojen sukupolvenvaihdoksia tuetaan ottamalla käyttöön ns. metsälahjavähennys. Kotitalousvähennystä kasvatetaan. Perintö- ja lahjaverotusta kevennetään maatilojen ja muiden yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan.
- Tupakkaveroa korotetaan asteittain vuosina 2016—2019. Vuonna 2017 tupakkaveroa korotetaan kaksivaiheisesti, 1.1.2017 ja 1.7.2017, ja sähkösavukkeille otetaan käyttöön vero. Makeisten ja jäätelön vero poistetaan, koska Euroopan komissio on epäillyt veroon liittyvän kiellettyä valtiontukea veron ulkopuolelle jääville tuotteille. Samassa yhteydessä virvoitusjuomaveron veropohjaan tehdään muutoksia. Lisäksi liikenteen polttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Ajoneuvoveroa korotetaan v. 2017. Lisäksi vuoden 2017 alkupuolella on tarkoitus ottaa käyttöön vene- ja kevyiden moottoriajoneuvojen vero. Autoverotuksen asteittaista keventämistä jatketaan.
- Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Opintotuki

- Opintotukijärjestelmän uudistamisen pitkän aikavälin säästövaikutus on n. 112 milj. euroa. **Korkea-asteen ja toisen asteen opintorahan tasoja yhtenäistetään 250,28 euroon kuukaudessa 1.8.2017 alkaen.** Samalla luovutaan vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta opintorahaan itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden osalta.
- **Kaikkiin korkeakouluopintoihin tarkoitettu tukiaika lyhenee 64 kuukaudesta 54 tukikuukauteen. Tutkintokohtainen tukiaika lyhenee kahdella kuukaudella. Opintolainan valtiontakauksen määrää nostetaan.** Opiskelijan omat tulorajat sidotaan ansiotasoindeksiin ja niitä tarkistetaan määräajoin kuitenkin niin, että tulorajat eivät laske. Opiskelijan omien tulojen perusteella takaisinperittäväksi määrätyn opintorahan ja asumislisän määrän korotusta kohtuullistetaan 15 prosentista 7,5 prosenttiin.
- Opiskelijat siirretään yleisen asumistuen piiriin. Muutos on julkisen talouden näkökulmasta kustannusneutraali ja siitä johtuvat lisäkustannukset katetaan sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

- Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan määrärahaksi ehdotetaan 595,3 milj. euroa, jossa on vähennystä 155,2 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon nähden. Vähennys aiheutuu pääosin julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahojen vähennyksestä.
- Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi ehdotetaan 422,2 milj. euroa, jossa on vähennystä 163,2 milj. euroa edellisvuoden varsinaiseen talousarvioon nähden. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi, jonka mukaisesti **aktiivitoimenpiteiden määrää lisätään laajentamalla työttömyysetuuksien käyttötarkoitusta. Valtion työttömyysetuuksiin osoittamia määrärahoja käytetään liikkuvuusavustuksen, starttirahan ja palkkatuen rahoittamiseen. Palkkatuettua työtä ja yrittäjiksi ryhtyville työttömille maksettavaa starttirahaa rahoitetaan työttömyysetuuksiin varatuista määrärahoista siten, että niistä rahoitetaan peruspäivärahan määrä ja sen ylittävä osa rahoitetaan työllisyysmäärärahoista**. Käyttötarkoituksen laajentamisella vastataan nykyistä paremmin työttömien palvelutarpeisiin. Tämän johdosta momentilta 32.30.51 siirretään STM:n pääluokan momenteille 33.20.50, 51 ja 52 yhteensä 151 milj. euroa. Momentin määrärahan mitoitukseen vaikuttavat myös mm. julkisen talouden sopeutustoimet (-20 milj. euroa).
- Osana hallituksen työllisyyspakettia TE-toimistojen toimintamenoihin ehdotetaan 17 milj. euron lisäystä käytettäväksi palvelutoiminnan tehostamiseen siten, että **kaikille työttömille työnhakijoille laaditaan työllistymissuunnitelma ja järjestetään 3 kuukauden välein haastattelu sekä varmistetaan sanktiosäännöstön toimeenpano nykylainsäädännön puitteissa.**
- Hallitus valmistelee TE-palvelujen järjestämisvastuun siirron maakunnille vuoden 2019 alusta lähtien. Vuosina 2017—2018 toteutetaan työnhakija- ja työnantajalähtöisen työllisyyspalvelun alueellisia kokeiluja, joilla luodaan työnhakija- ja työnantaja-asiakaslähtöinen hallinnonalarajat ylittävä toimintamalli. Kokeilualueilla julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämisvastuu siirretään maakunnalliselle toimijalle.
- Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun uudistuksessa resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin. TE-toimiston tehtäväksi määritellään yritys- ja työnantajalähtöinen työnvälitys, joka tukee nopeaa työllistymistä ja avoimien työpaikkojen mahdollisimman tehokasta täyttöä. Yksityisten työvoimapalveluiden roolia palvelujen tuottajana lisätään. Nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille tuetaan laajapohjaisessa yhteistyössä toteutettavan nuorisotakuun avulla. Tavoitteena on malli, jossa nuori saa tukea monialaisen palveluperiaatteen mukaisesti.

Työttömyysturva

- Työttömyysturvan määrärahoiksi ehdotetaan 2,8 mrd. euroa.
- Hallitusohjelman mukaisen 200 milj. euron säästön toteuttamiseksi **omavastuuaikaa pidennetään, ansiosidonnaisen työttömyysturvan korotusosia pienennetään, pitkän työuran korotusosasta luovutaan kokonaan ja työttömyyspäivärahan enimmäiskestoa lyhennetään 100 päivällä.** Muutos säästää valtion menoja 20 milj. euroa.
- Ulkomaalaislain perusteella oleskeluluvan Suomesta saaneille työttömille työnhakijoille ehdotetaan maksettavan työmarkkinatuen sijasta kotoutumistukea. Muutoksen arvioidaan vähentävän työmarkkinatukimenoja 3,4 milj. eurolla ja lisäävän toimeentulotukimenoja 1 milj. eurolla v. 2017.
- Valtio luopuu aikuiskoulutustuen perusosan rahoituksesta. Tuen enimmäispituutta lyhennetään 15 kuukauteen ja perusosaa alennetaan 15 prosenttia.

Kuntatalous

Kunnallisvero

- Ansiotuloveroperusteita lievennetään v. 2017 kuluttajahintaindeksin muutosta vastaavasti. Indeksitarkistus vähentää kunnallisveron tuottoa arviolta 64 milj. eurolla. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti, mikä lisää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla. Vuonna 2017 otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys, jonka arvioidaan alentavan kunnallisveron tuottoa 53 milj. eurolla. **Työllisyyden edistämiseksi myös kotitalousvähennystä korotetaan, mikä puolestaan vähentää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla.**
- Kilpailukykysopimuksen tukemiseksi työtulojen verotusta kevennetään yhteensä 423 milj. eurolla v. 2017. Verotus kevenee tasaisesti kaikissa tuloryhmissä. Kevennys vähentää kunnallisveron tuottoa 211 milj. eurolla. Eläketulon verotusta kevennetään yhteensä 136 milj. eurolla, josta kunnallisveron osuus on 62 milj. euroa. Nämä verotulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta. Kilpailukykysopimuksella on myös epäsuoria, työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksujen muutoksista ja palkkasumman pienenemisestä aiheutuvia vaikutuksia kunnallisveron tuottoon. Näitä verotuottomenetyksiä ei kuitenkaan kompensoida.
- Yhteensä veroperustemuutokset alentavat kunnallisveron tuottoa nettomääräisesti 390 milj. eurolla, ja valtionosuuksiin tehdään vastaavansuuruinen lisäys kompensaationa.

Maksuperusteiden muutokset

- **Hallitus on päättänyt jättää toteuttamatta varhaiskasvatusmaksujen korotukset.** Työnteon kannustavuuden lisäämiseksi eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen sisältyneet pienituloisten 2-3 hengen perheiden varhaiskasvatuksen maksujen kevennykset kuitenkin toteutetaan. Muutoksen seurauksena maksutuoton arvioidaan alenevan vuositasolla 10 milj. euroa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotus 1.8.2016 alkaen vahvistaa kuntataloutta arviolta 26 milj. euroa.